

KŁOSY

Organ Związku Kółek Roln. Zachodnio-Pruskich.

(Tygodnik wychodzący co sobotę.)

Przedpłata kwartalna wynosi na wszystkich porządkach w Niemczech 75 fenygów.

Ogłoszenia przyjmuje się za opłatą 20 fen. od jednorazowego wiersza. Przy powtórzeniu udziela się stosownego rabatu. — Kółka od ogłoszeń siewów i bydła rozpłodowego płać tylko 10 fen. od wiersza.

Szczęście Boże!

Wszelkie przyczynki redakcyjne prosi się adresować Poleczynski Wysoka, Wittstock pr. Frankenhagen Wpr.

W sprawach druku i ekspedycji oraz wiadomości o ruchu w „Kółkach” S. Buszezyński, Thorn, Brückenstr. Ogłoszenia i reklamy przyjmuje K. Zabłocki Thorn, Brückenstrasse.

O gatunkach kartofli wogóle oraz polecenia godnych odmianach, przysposobieniu roli pod kartofle i sadzeniu.

Napisał Domaradzki.

Do sadzenia należy w ogólności wybierać tylko takie gatunki, które ze względu na plennosc i jakość, zdają się być najodpowiedniejszymi dla poszczególnych ziem i właściwości miejscowych. Ze względu na czas ich dojrzewania, dzielimy kartofle na wczesne, średnio późne i późne, ze względu na ich użyteczność na kartofle do jedzenia, bydłce i fabryczne. Niemożliwym jest tutaj wyliczać tysiące istniejących obecnie odmian kartofli, a tem mniej każdą z tych odmian szczegółowo opisać, polecić zaś jakąś odmianę odpowiadającą wszystkim warunkom, nikt nie jest w stanie. Każdy rolnik powinien sam robić u siebie próby i doświadczenia z rozmaitemi gatunkami kartofli, najlepszą odmianę stosowną dla jego roli i warunków klimatycznych wybrać i sadzić. Nadmienię tylko, że kartofle do jedzenia winne być gładkie o cienkiej skórce i małych płaskich oczkach, średniej wielkości i przedewszystkiem mączyste. Od fabrycznych kartofli wymaga się by wyrastały duże, dawały obfity plon przy znacznej zawartości mączki t. j. by w stosunku do obszaru jaknajwięcej mączki lub spirytusu wyprodukować z nich można. Pastewne zaś kartofle wypełnić mają te same warunki co do plenności jak poprzednie, powinny atoli zawierać jaknajwięcej białka. Zwracam nadto i na to uwagę, że białe gatunki o cienkiej skórce podlegają łatwiej chorobom jak czerwone i białe o grubej skórce, jak i na to, że wczesne gatunki mniej chorują jak późne. Stacje doświadczalne niemieckie polecają w tym roku jako najplenniejsze, najmączystsze i najlepsze nastę-

pujące gatunki, które poniżej podaje zestawione kolejno podług zawartości mączki i wydajności teje z hektara.

p. oznacza późne, b. p. bardzo późne, śr. p. średnio późne, śr. w. średnio wczesne.

Nazwa odmiany.	Plon mączki z hektara w podwójnych ctr	% mączki	Plon z hektara w podwójnych ctr.
1. Wohltmany v. Lochowa z Petkus No. 34, czerwone, p.	60,1	19,8	305,2
2. Boehmego Erfolg z Gross Bieberau, białe, p.	58,3	19,1	305,0
3. Geheimrat Haas-Boehmego z Gross Bieberau, czerwone, p.	53,1	18,2	293,6
4. Richtera Imperator, białe, p.	52,8	17,6	300,4
5. Profesor Wohlmann stara odmiana, czerwone, b. p.	52,3	19,3	270,1
6. Lucya Dołkowskiego, białe, śr. p.	52,0	18,7	278,6
7. Vater Rhein Boehmego z Gross Bieberau, czerwone, p.	51,6	17,1	302,5
8. Schnellerta Boehmego z Gross Bieberau, żółte, p.	51,4	17,9	288,5
9. Ordon Dołkowskiego, białe, śr. w.	50,1	19,4	256,9
10. Agrarya Paulsena, białe, p.	49,0	20,1	243,9
11. Alma, Cimbala, czerwone, śr. p.	48,3	17,4	277,9
12. Hassia, Boehmego, białe, p.	46,0	15,6	293,5
13. Johanna, Paulsena, białe, śr. w.	45,3	19,0	237,4

Z tych jako bardzo plenne, tak na ziemie lekkie jak i mocne, polecić można sumiennie No. 1, 2, 5, 9, 11, nadto polecają jeszcze na ziemie lekkie, Bohuny Dołkowskiego i tegoż Sas, Poa i Janina, jak również Silesie Cimbala, Zaleca się w każdym razie zrobić z tymi wyżej wymienionymi kartoflami próby na mniejszych parcelach, by w ten sposób dojść jaki z nich na poszczególne ziemie najodpowiedniejszy, oczywiście, że i na ziemiach lepszych gatunki te dobry, a nawet lepszy plon wydadzą.

Ponieważ zaś powtarzanie jest matką wszelkiej nauki, dodam przy tej sposobności słów kilka o uprawie pod kartofle.

Kartofle udają się na każdej mierzwie, jednakże owcza i końska na ziemiach lekkich

niekoniecznie im służy. Najlepszą mierzwą pod kartofle jest bydłęca, zwłaszcza podsyciona racjonalnie odpowiednim nawozem sztucznym, lub zielonym. Czy należy sadzić kartofle na świeżej, czy na starej mierzwie, zależy głównie od tego, do czego one służyć mają. Kartofle na paszę sadzić można zawsze na świeżej mierzwie, nie będą one miały wprawdzie dużo mączki, lecz za to dużo białka (proteiny), tak potrzebnego w paszy, nadto i plon wydadzą obfitszy, chociaż niekoniecznie się wtenczas dobrze przechowują. Kartofle do jedzenia zwłaszcza na eksport, sadzić należy tylko na starej mierzwie, na świeżej bowiem mają smak niedobry, mało mączki, są wodniste i często parchate. Co do kartofli fabrycznych dla gorzelnii i mączkarni, zaleca się o ile możliwości mierzwić pod nie w jesieni i przyorać mierzwą natychmiast, w razie niemożności wywieść mierzwę zimą i natychmiast rozrzucić, co też jeżeli rola nie jest zbyt pagórkowatą, bez obawy uczynić można. Mierzwienie i przyoranie nawozu przed zimą zaleca się przede wszystkim na gruntach lekkich i w małej kulturze, na lepszych więcej gliniastych, o lepszej kulturze ziemiach, równo jest, czy mierzwę przed zimą przyorzemy, czy też rozrzuconą zostawimy do wiosny. Z zielonych nawozów najlepszym jest łubin i seradela zasilone mierzwą stajenną lub sztuczną. W ogólności wykazały doświadczenia, że tam tylko największy plon każda roślina wydaje, gdzie jej dajemy w odpowiednich nawozach najróżniejsze środki odżywcze. Tak też chociaż w przyzoranym łubinie i seradeli dostatecznie potrzebna ilość azotu dla kartofli się znajduje, nie będzie to wcale rozrzutnością, jeżeli się jeszcze wschodzącym kartoflom do ½ ctr. saletry chilijskiej na łeb posypie. Młode roślinki kartofli przyswajają sobie prędko, łatwo rozpuszczalny azot saletrzany i obfity plon jest zapewniony. Najznaczniejszy plon wydaje jednak nawóz zielony, połączony z stajennym, z dodatkiem saletry. Rolnik niemiecki Ring z Düppel zrobił kilkorazowe w tym kierunku próby z następującym rezultatem.

1. Kartofle magnum bonum na przyzowanej silnej seradeli i 150 ctr. mierzwy stajennej na morgę wydały 102 ctr. z morgi.

2. Te same kartofle na przyzoranym średnim łubinie 100 ctr. mierzwy stajennej na morgę i litr saletry chilijskiej wydały 160 ctr. z morgi.

Z tego wynika, że jeden ctr. saletry powiększył plon o 58 ctr. na morgę, a kosztując 10 Mk., przysporzył 48 mk. Przykład ten sam za siebie mówi. Na przekór teorii, nie wykazało atoli mierzwienie pod kartofle wapnem i fosforanem zbyt dodatnich rezultatów. Także nie zaleca się dawać kainitu bezpośrednio pod

kartofle, lepiej go dać pod przedplód, a co najwyżej, w jesieni pod órkę, w przeciwnym bowiem razie ucierpi na tem zawartość mączki w kartoflach.

Uprawa roli pod kartofle winna być jak najstaranniejszą. Kartofle bowiem wymagają bezwarunkowo, *głęboko uprawnej, pulchnej, gnojnej i czystej od chwastów roli. Im cięższa ziemia, tem staranniej uprawić ją należy. W jesieni zaleca się jaknajgłębsza órka, o ile możliwości zgłębiaczem, na wiosnę wystarczy wówczas miałka órka. Na ziemiach lekkich, wolnych od chwastów, uprawia się w ten sposób. Jeżeli ściernisko jest nie obsiane, podoruje je się w jesieni miałko, wiosną zaś daje się głęboką órkę. Sadząc zaś kartofle na zielonym nawozie, nie trzeba naturalnie paść wtenczas seradeli bydłem, mierzwi się zimą na seradeli lub łubin i orze raz tylko na wiosnę i to głęboko, tak samo postępuje się, sadząc kartofle po kartoflach. Następnie bronuje się i markieruje, lepiej jest naturalnie sadzić pod dołownik, z których polecieć można Szóstaka z Łopienna. Jest on lekki na jednego konia, znaczyć nim można od 13—16 cali, radlonki robi od 20 do 24 cali, kosztuje tylko 180 Mk. i robi 4 radlonki. Dla ciężkich ziem są dołowniki mniej odpowiednie, natomiast na średniej i lekkiej sadzenie nimi jest najdokładniejsze, najprędsze i najtańsze. Pod markier lub dołownik sadzi się kartofle w rzędach 50—60 cm. od siebie odległych, kartofle zaś sadzi się na 30—40 cm. od siebie odległe. Odpowiednią głębokość, w jakiej się sadzić kartofle powinno, wynosi na ciężkiej ziemi 5—6 cm., średniej 8—10 cm., lekkiej 10—16 cm. Im ściślejsza bowiem ziemia, tem mielej sadzić należy, zbyt znów miałkie sadzenie ułatwia dostęp rozmaitym szkodliwym grzybkom. Radlonki powinny o ile możliwości iść z południa na północ, aby słońcu jaknajwiększy dostęp ułatwić. Sadzenie kartofli rozpoczynamy zazwyczaj w połowie kwietnia i ukończone być winno bezwarunkowo na początku Maja. Zaleca się sadzić na akord, 50 fen. od morgi, dając na 5 kobiet jednego chłopca do noszenia miechów, którego się osobno wynagradza. Ilość sadzonek na morgę potrzebnych, zależną jest od wielkości tychże, podług mego doświadczenia niepowinna wynosić mniej jak 10 ctr. na morgę. Kwestja, jakie sadzonki najlepsze, duże, średnie, czy małe, jest jeszcze sporną. Dla mnie nie jest już żadną wątpliwością, że duża bulwa na licho lub wcale nie mierzwionej roli, więcej wydaje niż mała. Nie zalecam też sadzić małe sazonki, tylko średnie, mniej więcej 40—60 gr. ciężkie, o 6—10 oczach, a plon będzie zawsze pewniejszy aniżeli z małych. Sadzenie małych kartofli jest*

też podług mnie *przyczyną szybkiego nieraz wyradzania się nawet najlepszego gatunku. Że krajanych kartofli sadzić nie należy, gdyż mniej wtenczas wydają i łatwo podlegają różnym chorobom* o tem już dziś chyba wie każda baba. Trzeba się też starać przytłumić kiełkowanie kartofli, *kiełki nie powinny być większe jak na 1 cm.* gdyż łatwo się gdy większe obłamują i kartoflom się odbierają. *Siew kartofli trzeba od czasu do czasu zmieniać i to mniej więcej 5—6-ciu lat.* Także *utrzymać możemy w kartoflach poszczególne zalety gatunku, przez bardzo staranną selekcję* t. j. wybór tychże corocznie na swem polu. Robi się to w ten sposób, że w jesieni gdy kartofle zaczną dojrzewać, *wybiera się część pola, która najzdrowiej i silniej w łętlach wyglądała, tę część przechodzi się redlina za redliną znacząc palikami tylko silnie rozwinięte i jeszcze zielone krze.* Podczas kopania każe się *naznaczone krze opuszczać, by je później osobno wykopać.* Kartofle z pod tych wybranych i naznaczonych krzy przebiera się *bardzo starannie, odrzucając jakiegokolwiek nieprawidłowe co do formy i zewnętrznego wyglądu, jak też przedewszystkiem małe, chore i choćby tylko najlżej skaleczone.* Tak wybrane sadzonki *sadzi się w następnym roku na osobnej parceli, postępując z nią w następnej jesieni tak samo, jak w pierwszym roku wybranym kawałku pola a zalety wszelkie cennego nieraz gatunku utrzymać można w ten sposób przez długie lata.* Sposób to przecież nie zbyt mozolny i trudny i polecam go gorąco naszym rolnikom do wypróbowania.

POKŁOSIE.

O uprawie lucerny. (Dokończenie).

Z siewem lucerny nie należy się zbyt spieszyć, zwłaszcza na gruntach żyznych, bujnych, najpierw z tego powodu, ażeby przeczekać czas późnych wiosennych przymrozków, a powtóre dlatego, że niepożądanym jest zbyt wybudowanie i wysilenie się lucerny w pierwszym roku. Lepiej jest, jeżeli się lucerny w jesieni pierwszego roku wcale nie kosi. Co najwyżej można ją wtedy spaść koźmi.

Najlepszą porą do wysiewu lucerny jest czas między 10-tym a 20-tym maja. Sieje się ją w jakieś zboże ochronne, najlepiej w jęczmień, który wtedy musi być bardzo rzadko siany t. j. w połowie używanej zwykle ilości. Zboże ochronne kosi się w stanie zielonym, skoro tylko dostatecznie wyrosnie, nie czeka się więc, aż dojrzeje.

Użyte do siewu nasienie lucerny powin-

no być, o ile możności, świeże, pełne, żywej ciemno-żółtej połyskującej barwy, (biało zafarbowane jest niedojrzałe, brunatny kolor nasienia dowodzi sztucznego suszenia go w wyższej temperaturze) o pełnej sile kiełkowania (najmniej 90%) i wolnem nie tylko od kaniarki lecz i innych chwastów. Ze względu na znaczną cenę nasienia i kosztowne przygotowanie roli ostrożność przy nabywaniu lucerny musi być większą, niż przy innem jakimkolwiek bądź nasieniu.

Pochodzenie nasienia lucerny siewnej wywiera niemały wpływ na wielkość przyszłych plonów. Najobfitsze plony wydaje lucerna francuska. Zupełnie dobrego nasienia używa się od 18—20 kg. na morg, zależnie od rodzaju gleby.

Sposób rozsiewu, przykrycia i zagłębienia ziarna jest ten sam, jak przy koniczynie czerwonej. Najlepszy jest siew krzyżowy a następnie dokładne jednorazowe bronowanie zasiewu lekką bronką, po poprzednim rozsiewie rośliny ochronnej (jęczmienia) i przykryciu teje ekstrypatorem lub ciężkimi bronami.

Celem utrzymania lucerny w czystości konieczne jest coroczne bronowanie po ostatnim sprzęcie w jesieni i powtórne na wiosnę. Uważać jednak przytem należy, ażeby w czasie bronowania pole nie było ani zbyt wilgotne, ani też zanadto suche, lecz żeby grudki ziemi po zbronowaniu kruszyły się dobrze i rozsypywały. Jeżeli lucerna przerośnięta jest bardzo chwastami i trawami, powinno się powtarzać bronowanie po każdym pokosie.

Pojawiające się chwasty i osty należy każdego roku wycinać i usuwać z pola. **Zasilanie** pogłównie starszej lucerny od czasu do czasu wapnem, popiołem, żużłami Thomasa i rozcieńczoną gnojówką **opłaca się** na bogatych nawet gruntach, tem więcej zaś skutkuje na mniej urodzajnych.

Wzrost lucerny rozpoczyna się na wiosnę bardzo szybko, czasem o 3—4 tygodni wcześniej niż koniczyny czerwonej. Odrasta również szybko, jeżeli w swoim czasie, nie za późno, bywa koszona.

W pierwszym roku użytkowania, to jest w drugim od czasu zasiania, daje lucerna zwykle dwa pokosy, lecz w ciepłe i przekropne lata bywa często i trzeci pokos; zbyt późnego jednak koszenia w jesieni wystrzegać się należy. Zaczawszy **od trzeciego aż do szóstego** roku przyrost lucerny znacznie się wzmaga i stosownie do jakości podglebia oraz mniej lub więcej dogodnego położenia i zasilania nawozami trwa jeszcze lat kilka poczem szybko rzadzieje i ginie.

Stosownie do zamierzonego użytkowania

kosi się lucernę: 1) na **paszę zieloną** — jeszcze przed kwitnięciem, jak tylko o tyle urośnie, że pokos opłacać się może, 2) na **siano** — w samym początku kwitnięcia, gdyż po okwitnięciu drzewieje, 3) na **paszę dołowaną** — skoro jest w pełnym kwiecie, albowiem wydaje wtedy sprzęt najobfitszy, a zdrzewiałe lodygi i tak rozłożą się w czasie fermentacji po zadołowaniu, 4) na **nasienie** — wreszcie sprząta się lucernę w czasie, kiedy większa część strąków zczernieje; przeznaczają się na to lucernę **w ostatnim roku** użytkowania, gdyż zbierana wcześniej na nasienie, osłabia się we wzroście. Nie przeznaczają się nadto na zbiór nasienia pierwszego pokosu, gdyż zwykle nierówno kwitnie, ale dopiero drugi, z tem jednakże uwzględnieniem, że pierwszy wykasza się, jak można najwcześniej. Sprzęt i suszenie na siano, skutecznia się podobnie, jak u koniczyny czerwonej. Najkorzystniej jednak daje się użytkować lucerna na karmę **zieloną**, którą w stanie zbyt młodym i wodnistym skarmiać należy z dodatkiem innej paszy suchej, porzniętej na sieczkę.

Lucerny, przeredzonej przez mróz lub z innej jakiej przyczyny, podsiewać nasieniem lucerny **nie** można, natomiast zaleca się podsiewać taką lucernę, którą pragnie się jeszcze jakiś czas utrzymać, szybko rosnącym rajgrasem włoskim. Lucerna podobnie jak koniczyna czerwona posiada licznych nieprzyjaciół tak ze świata roślinnego jako też i zwierzęcego.

Przeciwko wszystkim szkodnikom zaleca się jako środek zaradczy wczesne i częste koszenie lucerny i pobudzanie jej do szybszego wzrostu, a także częste bronowanie pola po każdym pokosie; w ten sposób niszczy się wiele zarodków szkodliwych.

Lucerna zyskuje między naszymi małorolnymi gospodarzami w ostatnich czasach coraz więcej zwolenników, chociaż wiele gospodarzy doznało zawodu i musiało zaniechać jej uprawy a to z tego powodu, że albo siano ją w grunt, zupełnie nie nadający się pod uprawę lucerny, albo też w czasie wzrostu nie pielęgnowano jej należycie i nie użytkowano we właściwy sposób. Mianowicie popełniają najczęściej nasi włościańscy gospodarze ten błąd, że **zawczasie** przystępują do wysiewu lucerny, w porze, kiedy ziemia nie jest jeszcze dostatecznie ogrzana.

Dalszym błędem jest zbyt gęsty siew rośliny ochronnej, t. j. jęczmienia lub owsa. Również szkodliwym okazało się często koszenie lucerny w pierwszym roku po zasianiu, albo koszenie w później jesieni bo wtedy lucerna daleko łatwiej przez zimę wymarza. Wreszcie wielu jeszcze gospodarzy zaniedbuje nakrywać

lucernę w pierwszym roku gnojem, przez co narażona jest ona w wyższym stopniu na wymarznącie.

Oto najglówniejsze błędy, jakie popełniają małorolni gospodarze przy uprawie lucerny, a których w przyszłości wystrzegać się powinni. Byłoby ze wszech miar pożądanem, ażeby uprawa lucerny u nas jak najprędzej się rozpowszechniła; lecz tylko w tych miejscowościach można polecić uprawę tej cennej i pożytecznej rośliny, gdzie istnieją pomyślne warunki dla jej wzrostu i rozwoju. T. S.

Ruch w Kółkach.

Nowe Kółko. Pozwalam sobie donieść, iż Kółko rolnicze w **Jastrzembiu**, założone swego czasu przez ś. p. pana Konstantego Łyskowskiego z Komorowa, które przez lat 8 nie odbywało posiedzeń, **w Styczniu** r. b. na nowo założyłem resp. odnowiłem. Kółko obrało mnie swym prezesem. Referatu do Patronatu nie złożyłem, gdyż za krótka była Kółka jeszcze wtenczas działalność. — Dziś mogę jednakowoż W Panu Patronowi z zadowoleniem donieść, iż zainteresowanie się bardzo budzi i Kółko okazuje swą żywotność, mam więc nadzieję, iż już więcej do swego poprzedniego stanu letargicznego nie powróci. Na każdym posiedzeniu odbywają się odczyty lub referaty, a dla zachęty także rozlosowania między członków rozmaitych rzeczy, które z majątku Kółka nabywamy, lub dostajemy w podarunku. Kółko sprowadziło kiernozka z zarodowej świniarni Yorkshire, który wylosowanym został między członków. Pierwszeństwo do pokrycia świń mają naturalnie członkowie Kółka. Prócz tego założoną została spółka w celu nabycia trzech stadników rasowych do rozplodu. Jednego stadnika oldenburga (importa wprost z Oldenburgii) już dla spółki sprowadziłem. Członkowie zamyślają jeszcze jednego oldenburga i jednego fryza sprowadzić, po które wybrana w tym celu delegacja jeszcze pewnie w tym tygodniu pojedzie. Na ostatnim marcowym zebraniu postanowiliśmy sprowadzić około 120 drzewek owocowych, 50 ctr. oryg. siewu jęczmienia i owsa i 300 ctr. koniczyny. »Kłosa« prenumeryje 6 członków, prócz tego dla zachęty i poznania pisma tego opłaca Kółko 3 numera które członkowie kolejno odbierają. Z majątku poprzedniego Kółka przekazano nam wagę do bydła oraz maszynkę do siania koniczyn. Na ostatnim zebraniu był obecnym pan wicepatron Mieczkowski z Ciborza.

Komorowo.

Swinarski.

Nowe Kółko. Kamień, 20. marca 1910.

Działo się w Kamieniu dnia 20. marca 1910 r. Zagał zgromadzenie pan *Adam Wolszlegier* z Córdanek, który też sprosił obecnych na ten dzień do Kamienia.

Po przywitaniu zgromadzenia staropolskim N. b. p. J. Chr. pan *Wolszlegier* i obecni gospodarze wybrali na przewodniczącego zebrania pana *Lucyana Prądyńskiego* z Ostrówka, a na sekretarza p. *Juliusza Prądyńskiego* z Skarpy.

Gorącymi słowami zachęcał pan przewodniczący gospodarzy do przystąpienia do Kółka rolniczego wskazując korzyści jakie przynosi przystąpienie do takowego. Następnie przeczytał pan przewodniczący ustawy Kółek rolniczych po których przystąpiono do założenia Kółka do którego zapisało się na razie 32 gospodarzy. Na prezesa Kółka wybrano *pana Wolszlegiera* z Córdanek, na skarbnika *Józefa Gracza* z Orzełka, na sekretarza *Cyckowskiego Pawła* z Małej Cerkwicy. Następnie udzielił pan przewodniczący głosu panu *Różnowskiemu* z Komierowa, który zachęciwszy gospodarzy do pracy i pilnego korzystania z dogodności Kółka, wygłosił nader pouczający wykład o uprawach wiosennych. Pan przewodniczący podziękował w imieniu zgromadzenia za ten wykład który uzupełnił jeszcze niektórymi uwagami. Gospodarze z wielkiem zainteresowaniem przysłuchiwali się tym wykładom. Następnie gorąco polecał pan przewodniczący organ Kółek rolniczych na Prusy Zachodnie, »Kłosa« wykazując korzyści jakie one przynoszą tym, którzy je pilnie czytają.

W uzupełnieniu zabrał jeszcze głos pan *Różnowski*, zachęcając do używania sztucznych nawozów ażeby z roli wyciągać jak największe zyski.

Następnie gorącymi słowami dziękował pan przewodniczący za liczny udział i życząc Kółkowi powodzenia zamknął zebranie.

Pan prezes przystąpił do strony formalnej Kółka, zawezwaniem członków do wpłacenia składki i wstępnego, o godzinie 2-giej solwował posiedzenie.

Juliusz Prądyński, sekretarz,
prezes *Adam Wolszlegier*.

Posiedzenie Kółka rolniczego w **Papowie Toruńskim** odbyło się w niedzielę dnia 20. marca r. b., przy udziale 10 członków i 2 gości. Na porządku obrad poruszoną została kwestya parcelowania i cen w ostatnich latach za ziemię płaconych. Obecni twierdzą, że przy terażniejszych wygórowanych cenach trudno wygospodarzyć procent z ziemi; tylko w tym razie, gdy liczna rodzina na mniejszej parceli razem

pracuje, ma się widoki na zapewniony byt rodziny, chociaż się stosownie bardzo wysoką cenę za ziemię płaciło. Następnie wygłosił p. *Owsianowski* z Łysomic, odczyt o wyborze siewu na wiosnę, poleca tu szczególnie jęczmień »Hanna« i »Chevalier«, owies »Ligowo« i groch »Wiktorya« — który jednak ogracowany być musi. P. *Czarliński* poleca w dyskusyi jęczmień »Prymus« — dobry do browaru, — prócz tego nieomal wszyscy obecni zabierają głos w tej kwestyi podając swoje doświadczenia z rozmaitym siewem; była także mowa o odpowiednich sztucznych nawozach. Nastąpił odczyt z »Kłosów« o uprawie lucerny i o sprowadzaniu odpowiednich gatunków kartofli. Przyszłe posiedzenie odbędzie się w trzecią niedzielę kwietnia t. j. 17. 4. *Zarząd.*

Sprawozdanie z odbytego dnia 6. b. m. w **W. Radowiskach** posiedzenia Kółka rolniczego. Pan przewodniczący zagał posiedzenie, a skonstatowawszy, że oprócz członków i kilku gości, nikt niepowołany nie znajduje się na sali, oddał głos p. *Lubomskiemu* z W. Radowisk, który odczytał obecnym swoje piękne i bardzo pouczające opracowanie »o wiosennej uprawie roli«. W nawiązaniu do tego odczytu p. przewodniczący przedstawił obrazkowo porowatość ziemi i jej wyparowywanie, dając zarazem wskazówki, w jaki sposób jaknajwięcej wilgoci w ziemi utrzymać można. Przez p. przewodniczącego na przeszłomiesięcznym zebraniu podjęta, a ostatnio przypomniana myśl tworzenia spółek drenarskich upadła, natomiast utworzono sąd honorowy, w którego skład wchodzi oprócz p. przewodniczącego, pp. *Lubomski* i *Nałęcz*, oboje z W. Radowisk. Przy końcu zapisało się trzech nowych członków, poczem p. przewodn. uwiadomiwszy obecnych, że na przyszłym zebraniu przemawiać będzie weterynarz z Chełmży »o chorobach żywego inwentarza«, solwował zebranie.

Przyszłe posiedzenie 3. Kwietnia.

Dembski, sekretarz.

Sprawozdanie Kółka rolniczego na **Zbiczno** i okolicę z dnia 13. Marca 1910.

Zebranie Kółka rolniczego zagał p. Prezes *Krantz* pochwaleniem Pana *Boga*. — Dalej oddał głos p. *Bardzkiemu* z *Wichulca*, który miał bardzo pouczający odczyt o uprawie wiosennej, poczem wytoniła się ożywiona dyskusya, a szczególnie zabrał p. *St. Ossowski* z *Najmowa* głos i drobiazgowo rozłożył o uprawie wiosennej i o utrzymaniu wilgoci w ziemi.

Uradzono na przyszłym zebraniu, które odbędzie się 3 kwietnia, że za temat do omówienia, przyjdzie na porządek dzienny »o sztucznych

nawozach«. Uradzono dla Kółka rolniczego zaabonować 8 egzpl. »Kłosów« i 2 egzpl. »Poradnika« na przyszły kwartał z kasy Kółka.

W imieniu Zarządu: *K. Schulz.*

Więcbork, d. 6. 3. 10. Dzisiejsze walne zebranie Kółka więcborskiego zagał prezes pan Prądyński, witając w serdecznych słowach obecnego wicepatrona p. dr. Sobierajczyka, oddając przewodnictwo w jego ręce.

Na porządku obrad: wybór nowego zarządu, sprawozdanie kasyera, wykład p. dr. Sobierajczyka, odczyt p. Rożnowskiego, odczyt p. Kachelka.

Wybrani zostali ponownie pp. *Prądyński* prezesem, *Marach* sekretarzem, *Kwasigroch* skarbnikiem, na wiceprezesa wybrano p. *Kachelka*.

Sprawozdanie kasy nie mogło się odbyć, ponieważ kasyer z ważnej przyczyny nie mógł być obecnym. Następnie miał p. wicepatron dr. Sobierajczyk wykład »o różnych rodzajach gleby i umiejętnem zastosowaniu sztucznych nawozów«, wskazywał, jak to nie wystarczy nawozić rolę samym potasem, lub kwasem fosforowym, lecz że roślina potrzebuje wszystkich składników w odpowiednim stosunku, aby dobry plon wydać mogła. Za tak piękny wykład podziękowano panu wicepatronowi trzykrotnem »Niech żyje«.

Następnie miał p. Rożnowski odczyt »o siewach wiosennych«, treściwie opracowany na podstawie własnej długoletniej praktyce, po której odbyła się nader ożywiona dyskusja. Na zakończenie miał p. Kachelek odczyt »o przyczynach upadku naszych gospodarstw«, który zyskał ogólne uznanie. Po wyczerpaniu porządku obrad, podziękował przewodniczący za tak piękny przebieg zebrania, życząc, aby Kółko więcborskie i nadal pomyślnie się rozwijało, zamknął zebranie. *Marach*, sekretarz.

Sprawozdanie Kółka roln. dla **Różanny** i okolicy odbytego d. 20. 3. 10. w Przysiersku. Członków obecnych 26. Wykład wygłosił p. Domaradzki »O siewie rządowym«. Następnie Ks. przewodniczący i p. Domaradzki zachęcali do liczne abonowania »Kłosów« na nowy

kwartał. Pan Wielbacki ostrzega przed przystąpieniem do niemieckiej spółki sprzedaży bydła, gdyż pomimo, że płaciła 23 M. niżej Berlina, miała w $\frac{1}{4}$ roku 4000 M. deficytu. Pan Korowski poruszył sprawę naszej mleczarni spółkowej, wytaczając rozmaite zarzuty. Nad wszystkimi poruszonemi kwestjami wywiązała się ożywiona dyskusja. Pan Jurkiewicz zapytuje się o wartość polecanej w »Kłosach« rośliny Comfrey, po objaśnieniu jej znaczenia i uprawy przez p. Domaradzkiego, zapisuje 5 członków roślinę tę na próbę. *Zarząd.*

Sprawozdanie Kółka roln. na **Świeć** i obolicę odbytego 20. 3. 10. Obecnych członków 20. — Wykład wygłosił p. Karczewski »o próbnym udójach i mierzeniu zawartości tłuszczu mleka«. — Pogadanki i wskazówki dotyczące wagi buraków w cukrowniach i zapobieżeniu wyzysku przy braniu procentu. — Projekt kupienia dla Kółka wspólnej wagi bydlęcej. — Wykład p. Syndyka z Sulnówka »o uprawie pszenicy«. — Odczyt p. Dunajskiego »o uprawach wiosennych«. *Zarząd.*

Chełmża. Przyszłe zebranie rolnicze odbędzie się 3-go kwietnia w zwykłym czasie i lokalu. *Zarząd.*

Posiedzenie Kółka rolniczego w **Kościerzynie** odbędzie się 27-go b. m. w lokalu p. Muchowskiego (w Bazarze) o godzinie 1-szej po południu. Dla ważnych spraw liczny udział członków i gości pożądany. *Zarząd.*

W **Starej Kiszewie** odbędzie się zebranie rolnicze w drugie święto Wielkanocne t. j. 28-go b. m. o 3-ciej popołudniu w lokalu p. Drązkowskiego. — Porządek obrad: 1. Płacenie za sztuczne nawozy, nasiona i makuchy. 2. O siewach wiosennych. *Zarząd.*

Zebranie Kółka rolniczego w **Zakrzewie** odbędzie się w drugie święto wielkanocne d. 28. b. m. o godzinie 12 w południe w lokalu p. Luxa. *Zarząd.*

K. Zabłocki w Toruniu

poleca:

Książki protokolarne

dla Kółek rolniczych w rozmaitych grubościach i cenach, tak samo i

książkę kasową

do zapisywania miesięcznych składek nadzwyczaj praktycznie urządzonej i w rozmaitych kółkach już zaprowadzonej.

Wszelkie formularze gospodarcze.

Dom. Piecewo p. Goss-
lershausen poleca do **siewu:**

Białą koniczynę

à 60 mrk. za centnar.

Owies Strubego I. odsiew

à 9 mrk. za centnar.

Jęczmień Primus

à 8,50 za centnar.

Wszystko w workach kupującego franko dworzec Gosslershausen za zaliczką.

Wszelkie :: nasiona ogrodowe i inspektowe ::

jako i :: leśne i polne ::

polecam :: **w znakomitych wypróbowanych gatunkach ::**

B. Hozakowski Toruń (Thorn).

Specjalny Skład Nasion.

➔ Jak długo zapas starczy
sprzedaje:
Tryerowany jęczmień i owies, Ia Qual.
pod gwarancją do siewu.
à 9 M.
Ręką wybrany groch „Victoria“ dito.
à 13 M
we workach kupującego, fr. **Debenz.**
Dom. Dembiniec
[per Weburg Kr. Graudenz.]

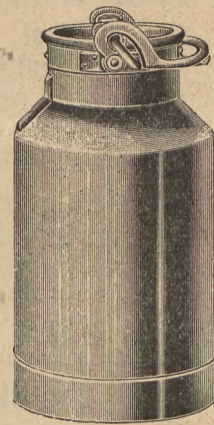
Piękny jęczmień do siewu
Hana,
sprzedaje ctnr. po 8,50 marek
Dom. **Zakrzewko** pr. O-
staszewo (Kr. Thorn.)

☼☼☼☼☼☼☼☼
Codziennie świeżo upalone
kawy z własnej palarni.
Skład kolonialny
win i cygar.
Fabryka najdelikatniejszych
likworów stołowych.
Carl Matthes,
TORUŃ, Seglerstr. 26.
TELEFON No. 8.

Spółka Parcelacyjna w Lubawie
kupuje, sprzedaje i parceluje posiadłości ziemskie na własny i cudzy rachunek, pośred-
niczy w kupnie, sprzedaży i dzierżawie.
Jako najlepszą lokatę kapitałów poleca się
5-procentowe hipoteki pierwszorzędne
(pod gwarancją), od których dla wygody nabywców płacimy procenta sami.
Od depozytów płacimy 5 procent za półrocznem wypowiedzeniem.
A d r e s: Spółka Parcelacyjna Lubawa — Loebau Wpr.
➔ (Biuro znajduje się w lokalu Banku ludowego.) ➔

➔ **Nowość!** ➔
Konwie do mleka „HERKULES“
w kąpeli podwójnie pocynowane cyną „Bauka“
z jednego kawała stalowej blachy wyciskana,
około 16 funtów za sztukę,
przy odbiorze jednej = 10 marek
„ „ 5-ciu = 9,50 „ za sztukę
„ „ 10-ciu = 9 „ „ „
➔ franko do każdej stacji kolei państwowej
poleca

F. Balcerski, Wąbrzeźno (Briesen Wpr.)
TELEFON 27.

K. Zabłocki w Toruniu
poleca:
Biegański. Rośliny lekarskie i ich uprawa 12,50
Kaczyński. Warzywa w gruncie ze 105 drzeworytami 6,25
Rutkowski i Szaniawska. Kwietnik 107 wzorów z opisami 3,57

„VICTORIA“
Odlewnia żelaza i fabryka machin rolniczych
G. m. b. H.
w Czersku Prusy Zach.
poleca na obecną porę
drylowniki „SAXONIA“ Siederslebena
jedyne polskie przedstawicielstwo tychże na Prusy Zachodnie.
Również
➔ siewniki do sztucznych nawozów „WESTFALIA“
i wszelkie inne maszyny i narzędzia rolnicze.
Ceny umiarkowane. Warunki dogodne.
Na życzenie wysyłamy katalogi i cenniki.

Edward Szpitter

Tuchola Pr. Zach.

fabryka maszyn i ślusarnia

poleca własnego wyrobu

maneże,

śleczkarnie,

brony,

wały trzyczęściowe i

młockarnie,

z wyrobu Ventzklego:

pługi,

kultywatory,

radła.

rzędowniki i

centryfugi.

Wszelkie narzędzia i maszyny rolnicze są zawsze na składzie.

Członkom Kółek rolniczych udzielam 5 do 10 procent rabatu.

B. Bartkiewicz

Tel. 407. TORUŃ. Ulica prawa 2.

Fabryka i odlewnia

wyrobów

szplizowych, armatur do par. kotłów.

Warsztat machinowy

dla pump, wodociągów, transmisyj i zakładów fabrycznych.

==== SKŁAD =====

przyborów technicznych

t. j. pasów w różnych gatunkach, wyroby gumowe i asbestowe,

węże, opatrunki do maszyn, plany.

==== Oliwy wszelkich gatunków, =====
smarowidła do maszyn i wozów i t. p.

Pankalla & Krenz

Przedsiębiorstwo melioracyjne i miernicze

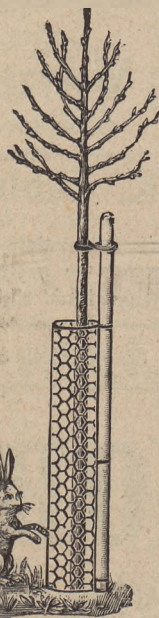
Telefon 511. — Toruń — ul. Fryderyka 14.

(Żyrokonto w Banku Związku Spółek Zarobkowych.)

wykonuje pod nadzorem bezpłatnym mierników rządowych i inżynierów kultury a dozorem stałym sumiennych i doświadczonych szacmistrzów przy długoletniej gwarancji:

1. **roboty drenarskie** na probostwach, na mniejszych i większych majątkach, dla spółek wodnych (drenarskich) i zawiązywanie takowych, kanały otwarte i kryte;
2. **meljoracje łąk** przez nawodnianie i osuszanie (kultury murszowe), zawiązywanie spółek wodnych (łąkowych), regulowanie kanałów i urządzanie stawów rybnych;
3. **pomiary katastrowe**, landszaftowe, gospodarcze, regulowanie granic, parcelacye i t. d.

Najpieszejšie wykonanie i najtańsze ceny dla obszernej organizacyi. Dojazdy informacyjne bezpłatne i bez zobowiązania interesentów.

Drzewka owocowe

w najlepszych gatunkach, silne szczepy, w pierwszorzędnym towarze, po bardzo niskich cenach poleca

M. TEMPLIN

Lissomitz p. Lulkau.

Telefon Lulkau No. 5

Kółka roln. dostają odpowiedni rabat.

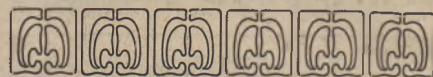
CENNIK na żądanie franko.

Polecam do siewu

Zyi odsiew jęczmienia „Hanna“

ziarno doborowe, podwójnie czyszczone. Cena za 1 centn. 8,50 M., 20 centn. 165 M.

Kruczkowski,
Drzycim. Dritschmin Westpr.

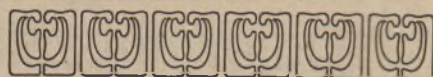

Bank Ludowy

E. G. m. u. H.

— TORUŃ —

przyjmuje depozyta poczawszy od 1 marki płacąc od 3 1/2 — 5%.

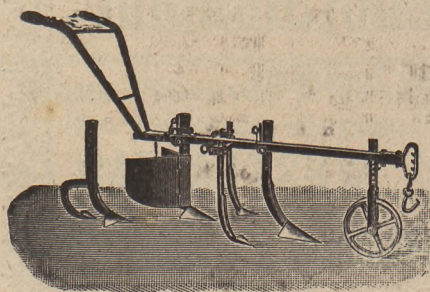

H. CEGIELSKI Tow. akc. Filja w GRUDZIĄDZU

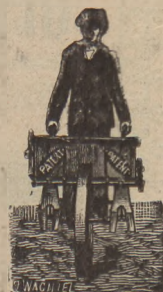
TELEFON 211.

(Graudenz, Pohlmannstr. 19) obok poczty.

➔ **Najstarsza jedyna największa fabryka polska** ➔

poleca najnowsze i najlepsze kartoflarki „Alexandra“, najnowszy oryginalny „Hellera“ pług z pogłębiaczem, pługi „Rekord“ dwuskibowe i w giętych słupicach, pługi „Sep“ do głębokiej órki jednoskibowe, brony oryginalne „Laaka“, spulchniacze i walce wszelkich systemów, pierwszorzędne parowe garnitury angielskiej firmy „Davey Paxmann & Co., Ltd. Colchester“, prasy do słomy „Welgiera“, wialnie „Roeberta“, parowniki i t. d. — słowem wszelkie w zakresie rolnictwa wchodzące **narzędzia i maszyny** po cenach umiarkowanych.

➔ Stała wystawa machin i narzędzi rolniczych w podwórzu filji w Grudziądzu. ➔

Franc. Całbecki, generalny zastępca na Prusy Zachodnie i Wschodnie, Kraję i Pomorze.